

УДК 316.0

**СУПЕРЕЧНОСТІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО
КОНТРОЛЮ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ
СУСПІЛЬСТВІ**

Кондов К.В.

кандидат соціологічних наук, молодший науковий співробітник
факультету соціології, КНУ імені Тараса Шевченка.

***Анотація.** Автором розглядається феномен соціального контролю в контексті процесів глобалізації, інформатизації та демократизації суспільного життя. Розкриваються проблематика суперечності соціального контролю та нові умови функціонування його механізмів в сучасних умовах глобалізаційного світового розвитку.*

Актуальність теми. Становлення та розвиток сучасного глобального світу, які відбуваються на зламі тисячоліть, пов'язані з історичним співпадінням трьох незалежних, але взаємопов'язаних процесів. Процеси глобалізації, інформатизації та демократизації соціальної системи, які характеризують сучасні світові тенденції соціального розвитку, без сумніву, породжують нові умови, нові можливості та нові проблеми функціонування суспільства. Дослідники ведуть мову про початок нової епохи, яка охоплює потужний вплив на усі сфери життя, зокрема на соціальне управління та соціальний контроль як необхідні процеси, які є визначальними для суб'єктів соціальної взаємодії на глобальному та локальному рівнях суспільного життя.

Ключовим поняттям, що характеризує сучасний стан світового розвитку, є глобалізація – процес споріднення політичних, економічних та соціокультурних сфер різних держав та регіонів через їх взаємопроникнення та встановлення взаємозалежності у спільній взаємодії, з розподілом функцій для єдності її функціонування.

Глобалізація є передумовою та наслідком інформаційної революції, суть якої полягає в розширенні, поглибленні та ускладненні взаємозв'язків та взаємозалежності суб'єктів та держав, що відображається в процесах формування всесвітнього інформаційного простору, світового ринку капіталів, товарів та робочої сили, в інтернаціоналізації проблем техногенного впливу на природне середовище, а також питань безпеки.

Основними ознаками, що характеризують процес глобалізації, є такі:

- Світова економічна спільнота в сукупності взаємозв'язаних тією або іншою мірою країн перетворюється на цілісну економічну систему;
- Зниження регулюючих функцій держави, яка не може захищати національну економіку від небажаних зовнішньоекономічних дій;
- Державно-монополістичний капіталізм набуває міжнародної форми інтеграційних об'єднань у вигляді «спільного ринку», швидко розвивається транснаціональний капітал;
- Фінансова сфера (фондовий ринок) набуває глобальних масштабів;
- Відбувається ліквідація та послаблення інституціональних бар'єрів, які виступають перепонами міжнародному економічному обміну.
- Відбувається стирання національних і етнічних відмінностей; зростання міжнародної міграції та культурна інтеграція [1, с. 145].

Соціальний контроль в сучасному глобалізованому світі виступає необхідною умовою соціальної інтеграції економічних, політичних та соціальних суб'єктів в єдину цілісну глобальну систему, з функціональними властивостями координації та розподілу прав та обов'язків, матеріальних та культурно-символічних благ. Сутність соціального контролю передають визначення, які розглядають його як: 1) мотиваційний процес, що спрямовує об'єкт до необхідної поведінки; 2) сукупність інституціональних механізмів соціальної системи, які забезпечують дотримання встановлених зразків поведінки та обмежень, порушення яких негативно впливають на функціонування суспільства; 3)

цілеспрямований вплив одних суб'єктів на інших для досягнення поставленої мети [2, с. 31].

Розкриваючи проблематику суперечності соціального контролю в сучасному глобалізованому суспільстві, необхідно відзначити наступне.

По-перше, соціальний контроль виступає предметом суперечливої взаємодії між глобалізованим світом, економічною системою та локалізованими спільнотами на рівні регіонів, що володіють власною ідентичністю, яку вони прагнуть захищати. Наслідком такого поділу стають численні антиглобалістські рухи політичного, релігійного, економічного характеру.

По-друге, у процесі глобалізації транснаціонального капіталу відбувається стратифікаційний розподіл на глобальних капіталістів та локальних працівників. Такий розподіл призводить до можливості експортувати робочі місця туди, де витрати з найму робочої сили і податки найнижчі; до розосередження виробництва у різних світових регіонах таким чином, що національна приналежність фірм здатна вводити в оману; ТНК в стані зіштовхувати національні держави і влаштовувати глобальні закулісні торги в пошуках місць з найнижчими податками і сприятливою інфраструктурою. Держави втрачають можливості захищати свої соціальні програми, оскільки світова політична нестабільність призводить до того, що економічний капітал прагне до держав з низькими витратами по соціальним програмам; потужність держави знижується внаслідок розвитку глобальних комунікацій, які дозволяють капіталу вільно переміщатись в світових межах від однієї країни до іншої [3, с. 13].

По-третє, поряд з глобалізацією економіки, політичних та соціальних зв'язків, відбувається глобалізація злочинності та її глобальних мереж, з використанням інформаційних та технологічних ресурсів глобалізаційного розвитку, які знаходяться поза контролем окремих держав.

По-четверте, відбувається послаблення національних держав, внаслідок формування глобальної політики та діяльності таких

багатосторонніх над державних утворень як ЕС, МВФ, ООН та їх окремих підрозділів, які послаблюють функціональні можливості держав у відстоюванні інтересів своїх народів, обмежуючи їх ефективність в глобальній світовій системі.

По-п'яте, проблематикою соціального контролю виступають конфлікти цінностей та культури, які виникають, коли лідируючі світові держави нав'язують свої цінності народам з іншим цивілізаційним світоглядом. Продовженням такого конфлікту можуть бути між цивілізаційні конфлікти, розподіл сфер впливу, посягання на чужі території з метою захисту спорідненого населення тощо.

По-шосте, проблематикою соціального контролю є військові протиборства, які полягають у протилежних підходах до питань непоширення зброї, контролю озброєння, а також гонки озброєння.

По-сьоме, процес глобалізації створює умови конфліктних протистоянь у боротьбі за здійснення влади на міждержавному та наддержавному рівні. Одні суб'єкти втрачають позиції, потрапляючи в залежність як від відокремлених від них глобальних соціально-політичних та економічних еліт, так і від наддержавних інститутів. В результаті провідні ТНК та політичні еліти стають учасниками боротьби за контроль над глобальними соціальними інститутами, які виступають інструментом соціального впливу на менш організованих та ресурсно-забезпечених учасників глобальної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Чернюк О.В. Основні тенденції сучасних процесів глобалізації / О.В. Чернюк // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2012. – Вип. 110(1). – с. 142 – 150.
2. Кузнецова Е. Социальный контроль: сущность и методы реализации. Книга о механизмах социального управления обществом / Елена Кузнецова. – Саарбрюккен: LAP Lambert Academic Publishing GmbH & Co. KG, 2012. – 181 с.

3. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / Ульрих Бек; пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника; Общ. ред. И послесл. А. Филиппова. – Москва: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.